

Jadwiga Szczawińska-Dawidowa

Data urodzenia: 1 października 1864

Miejsce urodzenia: Warszawa

Data śmierci: 26 lutego 1910

Miejsce śmierci: Warszawa

Rodzice: Wojciech i Bronisława z Gumbrychtów

Profesja: nauczycielka, publicystka, reformatorka społeczna, współzałożycielka Uniwersytetu Latającego

Słowa kluczowe: Uniwersytet Latający, edukacja kobiet, feminizm, biblioteka publiczna, pozytywizm warszawski, publicystyka społeczna, emancypacja

Biogram¹:

Jadwiga Szczawińska-Dawidowa urodziła się w 1864 roku w Warszawie, w rodzinie szlacheckiej herbu Prawdzic. Od najmłodszych lat przesiąknięta była etosem służby publicznej, który łączył patriotyzm z przekonaniem o konieczności pracy organicznej. Po ukończeniu II Gimnazjum Żeńskiego w Warszawie z wyróżnieniem, rozpoczęła pracę na pensji Jadwigi Sikorskiej, lecz szybko porzuciła bezpieczną karierę nauczycielki na rzecz konspiracyjnej działalności oświatowej.

Jej formacja intelektualna związana była ze środowiskiem tygodnika „Prawda”, redagowanego przez Aleksandra Świętochowskiego. W kręgu warszawskiej inteligencji Szczawińska-Dawidowa rozwijała swoje poglądy na edukację, społeczeństwo i rolę kobiet. Współtworzyła tajne kółka samokształceniowe dla nich, a w połowie lat 80. XIX wieku, wraz z siostrą Wandą, założyła Uniwersytet Latający – nieformalną, konspiracyjną uczelnię dla kobiet, pozbawionych dostępu do wyższego wykształcenia.

Uniwersytet Latający był przestrzenią emancypacyjną, w której wykładali czołowi polscy uczeni, m.in. Jan Baudouin de Courtenay, Ludwik Krzywicki, Władysław Smoleński i Jan Władysław Dawid – mąż Jadwigi. Absolwentkami uczelni były m.in. Maria Skłodowska-Curie, Zofia Nałkowska i Stefania Sempołowska. Szczawińska-Dawidowa pełniła funkcję organizatorki, koordynatorki i mentorki, budując sieć edukacyjną opartą na zaufaniu, solidarności i wspólnocie celów.

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

Równolegle prowadziła intensywną działalność publicystyczną. Wspólnie z mężem redagowała „Głos”, „Przegląd Społeczny” i „Społeczeństwo”. Jej teksty, publikowane od 1900 roku, poruszały kwestie edukacji, etyki społecznej, praw kobiet i infrastruktury kultury. W artykule „Ratujmy siły!” krytykowała przepracowanie młodzieży i postulowała wprowadzenie zajęć fizycznych i manualnych. W „Grabarzach społecznych” piętnowała destrukcyjne mechanizmy w środowisku inteligencji, apelując o etyczną odnowę życia publicznego.

Szczawińska-Dawidowa była pionierką polskiego feminizmu. W tekstach takich jak „Kobiety w parlamencie” domagała się praw wyborczych dla kobiet, wskazując na ich fundamentalne znaczenie w pełnym obywatelstwie. W artykule „Bezrobocie szwaczek” analizowała warunki pracy kobiet, demaskując ekonomiczne mechanizmy wyzysku. Jej publicystyka łączyła analityczną ostrość z empatią i wiarą w możliwość zmiany.

W 1897 roku opublikowała broszurę postulującą utworzenie biblioteki publicznej w Warszawie. Przekonywała, że dostęp do wiedzy jest warunkiem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. W 1906 roku, po liberalizacji prawa o stowarzyszeniach, współtworzyła Towarzystwo Biblioteki Publicznej, które doprowadziło do powstania Biblioteki na Koszykowej – instytucji funkcjonującej do dziś.

Wiosną 1905 roku, po aresztowaniu męża za działalność antycarską, Szczawińska-Dawidowa samodzielnie kierowała redakcją „Głosu” i „Przeglądu Społecznego”. W listach do męża ujawniała wyczerpanie fizyczne i psychiczne, zmagania z biurokracją i konflikty w zespole. Jej korespondencja z tego okresu ukazuje dramatyczne napięcie między misją publiczną a osobistym dobrostanem.

Zmarła w 1910 roku, pozostawiając po sobie dziedzictwo, które wywarło trwałe wpływy na polską edukację, kulturę i ruch kobiecy. Jej strategia podwójnego oporu – łączenie konspiracyjnej edukacji z jawną presją medialną – była unikalna w skali Europy Środkowej. Szczawińska-Dawidowa nie tylko tworzyła instytucje, ale kształtowała świadomość społeczną, budując fundamenty nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego.

Bibliografia:

Źródła:

Jadwiga z Szczawińskich Dawidowa, „Społeczeństwo: tygodnik naukowo-literacki, społeczny i polityczny” 1910, 9, s. 97-98.

Sempołowska S., *Uniwersytet Latający*, „Społeczeństwo: tygodnik naukowo-literacki, społeczny i polityczny”, 1910, R. 3, 11, s. 121-122.

Szczawińska-Dawidowa J., *Ratujmy siły!*, „Głos: tygodnik naukowo-literacki, społeczny i polityczny”, 1901, R. 16, 1, s. 3.

Szczawińska-Dawidowa J., *Listy do Jana Władysława Dawida*, z rękopisu do druku przygotowała, wstępem i komentarzami opatrzyła J. Myszkowska, Warszawa, Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego, 2017.

Opracowania:

Bron Jr M., *Jadwiga Szczawińska-Dawidowa (1864–1910): woman of fortitude, energy, and enthusiasm* „Pedagogika Społeczna”, 2020, 1, s. 85-97.

Grzybowski P.P., *Prekursorki edukacji równościowej antydyskryminacyjnej i międzykulturowej. Przyczynek do genezy pedagogiki międzykulturowej*, „Edukacja Międzykulturowa”, 2019, 2, s. 81-93.

Jedleński S., *Jadwiga Szczawińska-Dawidowa postępową działaczką oświatową przełomu XIX i XX wieku*, „Studia do Dziejów Oświaty”, 1956, 3, s. 364–318.

Kulczycki L., *Pamięci Jadwigi z Szczawińskich Dawidowej. Ze wspomnień (lata od 1886 do 1888)*, „Społeczeństwo: tygodnik naukowo-literacki, społeczny i polityczny” 1910, 10, s. 109-111.

Murat R., *Jadwiga Szczawińska-Dawidowa*, Otwarta Warszawa online, <https://otwartawarszawa.pl/ludzie/jadwiga-szczawinska-dawidowa>

Muszczyńska A., *Nieodkryte karty z życia Jadwigi Szczawińskiej*, „Biografistyka Pedagogiczna”, 2017, 1, s. 83-97.

Myszkowska J., *Jadwiga Szczawińska-Dawidowa: pionierce świetlanej przyszłości*, Warszawa, Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego, 2023.

Nagórska K., *Ze Szczawińskich Jadwiga Dawidowa*, „Niepodległość”, 1932, 13, s. 201-211.

Nagórska W., *Dawidowa Jadwiga ze Szczawińskich (1863-1910)*, Polski Słownik Biograficzny, t. 4, s. 463-464.

Scott Joan W., *Gender and the Politics of History*, New York, Columbia University Press, 1988.